

konmuştur. Sonradan betona dönüştürüldüğü anlaşılan ahşap çatı altı adet daire kesitli ve dor başlıklı ince mermer sütun tarafından taşınır. Silindir biçimindeki kuyu bileziğinin üzerinde 1268'de (1852) Nevfidan Kadınefendi tarafından yaptırıldığını belgeleyen mensur, süslü bir kitâbe vardır. Türbenin güney yönünde halen mevcut olmayan selâmlık-kütüphane kanadının bulunduğu tahmin edilebilir. Küçük boyutlu, ahşap duvarlı, basit bir yapı olduğu bilinen tevhidhâne de günümüzde intikal etmemiştir. Ahşap küçük birimlerden ibaret olan derviş hücrelerinin avluya açılan dikdörtgen kapılara ve pencerelere sahip bulunduğu bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bandırmalızâde, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 5; Cevdet, *Tezâkir*, IV, 13, 17; 1328 *Senesi İstanbul Beldesi İhsâiyat Mecmuası*, İstanbul 1329, s. 19; *Osmanlı Müellifleri*, I, 169, 170; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, II, 133; Muzaffer Gökmen, *Murat Molla: Hayatı, Kütüphanesi ve Eserleri*, İstanbul 1943, s. 18; Recep Ülker, *İstanbul Anıtları, Ayvansaray, Balat ve Fener Semtlerindeki Anıtlar*, İstanbul 1957, s. 70-72; Mustafa Kara, *Din Hayatı Sanatı Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, İstanbul 1980, s. 109; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1987, I, 142; Fâtiḥ Câmîleri ve Diğer Tarihî Eserler (haz. Fatih Müftülügü), İstanbul 1991, s. 164-165, 287; Semavi Eyice, "Kaybolan Bir Tarihî Eser Şeyh Murad Mescidi", *TD*, XVII/22 (1968), s. 126-127; M. Hüdaî Şentürk, "Şeyh Mehmed Murâd-ı Nakşibendî ve Vekayî'namesi", *İstanbul Araştırmaları*, sy. 1, İstanbul 1997, s. 17-63; M. Baha Tanman, "Mesnevîhane Tekkesi", *DBİst.A*, V, 408-409.



M. BAHA TANMAN

MESNÜN

(bk. SÜNNET).

MESRÛK

(المسروق)

Bilinen râvisi dışında bir kimseye nisbet edilen hadis.

Sözlükte "çalınmış" mânasına gelen **mesrûk** kelimesi, hadis terminolojisinde bir râvinin rivayeti olarak meşhurken rivayeti garip göstermek, ona ilgi çekmek veya daha başka bir maksatla asıl râvisi yerine aynı tabakadan başka bir râviyi koymak suretiyle rivayet edilen hadisi ifade etmektedir. Mesrûk, "bilinen muteber hadis tahammül yollarından biriyle alınmayan, rivayet yetkisi bulunmayan bir râvinin naklettiği hadis" şeklinde de tarif edilmektedir.

Mesrûk kelimesi bir hadis çeşidi anlamını kazanmadan önce aynı kökten gelen "sâriku'l-hadîs" (hadis hırsız) ve "yesriku'l-hadîs" (hadis hırsızlığı yapar) ifadeleriyle cerh lafzı şeklinde kullanılmıştır. Hadisleri yazılı veya şifahî olarak bir hocadan dinleyip almanın büyük önem taşıdığı II (VIII) ve III. (IX.) yüzyıllarda iyi niyetli olmadıkları tesbit edilen bazı şahısların görümedikleri kimselerden nakilde buldukları veya bir şeyhin hadislerini başka bir kişiye nisbet ederek naklettikleri görülmüş, bu davranışları sebebiyle de hadis hırsızlığı diye cerhedilmişlerdir. "Sirkatü'l-hadîs / serikatü'l-hadîs" (hadis hırsızlığı) ifadeleri hadis kaynaklarında çokça kullanılmaktadır. Yahyâ b. Maîn'in belirttiğine göre (*et-Târîḥ*, I, 131), İbn Cüreyc ve Ma'mer b. Râşid ile karşılaşmadığı halde onların hadislerini Hişâm b. Yûsuf vasıtasıyla duymuş gibi nakleden Mutarrif b. Mâzin es-San'ânî'nin durumu açığa çıkınca cerhedilmiştir. Yine Yahyâ b. Maîn, Abdullah b. Mübârek'ten aldığı bazı hadisleri onun hocalarından duymuş gibi nakleden Eyyûb b. Süveyd er-Remlî'yi değerlendiren "kâne yesriku'l-ehâdîs" (hadis hırsızlığı yapardı) ifadesiyle cerhetmektedir. Hicretin ilk üç asrında (VI-IX. yüzyıllar) hadis ilmi açısından büyük önem taşıyan bu konu üzerinde muhaddisler titizlikle durmuşlardır. Bunlar Hammâd b. Amr en-Nasibî, İbrâhim b. Ebû Hayye'l-Yese', Behlûl b. Ubeyd el-Kindî ve Muhammed b. Yezîd et-Tarsûsî gibi yalancıların hadis hırsızlığı yaptıklarını ortaya çıkarmış ve bu tür rivayetlerine mesrûk adını vermişlerdir.

IV (X) ve V. (XI.) yüzyıllarda hadislerle senedlerinin tamamen tesbit edilip kaynaqlara geçirilmesinden, hadislerin şeyh yerine kitaptan alınıp senedsiz olarak rivayet etme geleneğinin yaygınlaşmasından sonra hadiste sirkat meselesi önemini yitirmiş, mesrûk hadis çeşidi de kaynaklarda bilinen örnekleriyle kalmıştır. Nitekim Hâkim en-Nisâbü'rî, Hatîb el-Bağdâdî, İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî, Nevevî ve Zeynüddin el-İrâkî hadis usulüne dair eserlerinde mesrûk hadise temas etmemişlerdir. Günümüzde yazılan hadis usulü kitaplarında mesrûk hadis maktûb hadisle birlikte ele alınmaktadır. Şemseddin es-Seḥâvî'ye göre cerhin üçüncü mertebesindeki bir râvinin rivayeti olan mesrûk hadis, içinde yalancı barındırdığı için muhaddislerce bir çeşit mevzû hadis kabul edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Yahyâ b. Maîn, *et-Târîḥ* (nşr. Abdullah Ahmed Hasan), Beyrut, ts. (Dârü'l-kalem), I, 131, 133; II, 347; Şemseddin es-Seḥâvî, *Fethu'l-muḡîs*, Beyrut 1403/1983, III, 273, 370; Süyûtî, *Tedribü'r-râvî* (nşr. Abdülvehhâb Abdüllatif), Beyrut 1399/1979, I, 291; Leknevî, *er-Ref' ve't-tekmil*, s. 176; a.mlf., *Zaferû'l-emânî* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1416, s. 415; *Tecrid Terce-mesi*, Mukaddime, I, 307; Nüreddin İtr, *Menhecû'n-naḥd fi 'ulûmî'l-hadîs*, Dımaşk 1401/1981, s. 115; Ahmed Ömer Hâşim, *Ḳavâ'idü uşûlî'l-hadîs*, Beyrut 1404/1984, s. 125; Abdurrahman İtr, *Me'âlimü's-sünneti'n-nebeviyye*, Zerkâ (Ürdün) 1406/1986, s. 157-158; Abdullah Aydınlı, *Hadis İstihlâhları Sözlüğü*, İstanbul 1987, s. 97, 136, 138, 160; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 360, 424; Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir, *Tevsîḳü'n-nuşûs ve zabḫuhâ 'inde'l-muḥaddîsin*, Beyrut 1414/1993, s. 53-58.



MEHMET EFENDİOĞLU

MESRÛK b. ECDA'

(مسروق بن الأجدع)

Ebû Âişe (Ebû Ümeyye) Mesrûk b. el-Ecda' b. Mâlik el-Hemdânî el-Vâdî el-Kûfî (ö. 63/683 [?])

Kûfe ekolüne mensup muhaddis ve fakih tâbiî.

Hicret yılında (622) doğduğu anlaşılmaktadır. Aslen Yemenli olup büyük tâbiîlerden ve muhadramûndandır. Mensup olduğu Hemdân kabilesinden bir grup İslâm fetihleri sırasında Kûfe'ye yerleşmişti. Vâdî nisbesi de bu kabilenin Vâdia koluyla ilgilidir. Annesi cengâver sahâbî Amr b. Ma'dikerib'in kız kardeşidir. Mesrûk küçüklüğünde çalınıp daha sonra bulunduğu için bu adı almıştır. Babası Ecda' İslâmiyet'i kabul etmiş, kendisi de Resûlullah'ın vefatından önce müslüman olmakla beraber Medine'ye Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti döneminde gitmiş, onun arkasında namaz kılmış, Hz. Ömer ve Ali ile de görüşmüştür. Hz. Ömer ona adını sormuş, babasının adının Ecda' olduğunu öğrenince Resûl-i Ekrem'in, "ecda' şeytandır" dediğini (Ebû Dâvûd, "Edeb", 62) söyleyerek adını Mesrûk b. Abdurrahman olarak değiştirmiş, divana da bu şekilde kaydedilmiştir. Hâkim en-Nisâbü'rî ve Zehbî onu tâbiînin ikinci tabakası içinde saymıştır. Hz. Âişe'nin kendisini evlâdî gibi sevmesi dolayısıyla Mesrûk kızına Âişe adını koymuş, bu sebeple de Ebû Âişe künyesiyle anılmıştır.

Mesrûk Hz. Ebû Bekir, Ömer, Ali, Muâz b. Cebel, İbn Mes'ûd, Übey b. Kâ'b, Zeyd

b. Sâbit, Habbâb b. Eret, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr, Ma'kıl b. Sinân, Mugire b. Şu'be, Hz. Âişe, Ümmü Rûmân ve Ümmü Seleme gibi sahâbîlerden hadis rivayet etmiştir. Kendisinden de çoğu Kûfeli olan Şa'bî, İbrâhim en-Nehaf, Şakîk b. Seleme, Yahyâ b. Cezzâr, kardeşinin oğlu Muhammed b. Münteşir, Abdurrahman b. Abdullah b. Mes'ûd, Mekhûl b. Ebû Müslim eş-Şâmî, Ebû İshak es-Sebîî gibi âlimler hadis öğrenmiştir. Mesrûk, Abdullah b. Mes'ûd'un halka kıraati ve sünneti öğreten önde gelen talebeleri arasında sayılmıştır. Bu sebeple rivayetlerinin büyük kısmı İbn Mes'ûd'dandır. Fetva konusunda Kâdî Şüreyh'ten daha bilgili olduğu, zaman zaman Şüreyh'in kendisiyle istişare ettiği kaydedilir. İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medîni, Ebû'l-Hasan el-İclî gibi hadis münekkitleri tarafından güvenilir kabul edilen Mesrûk'un rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almış ve kurrâdan olduğu için Kûfe tefsir ekolü müfessirlerinden sayılmıştır. Bir ara kadılık görevinde de bulunan Mesrûk, bu sırada ne beytûlmâlden ücret ne de görevi sırasında kendisine müracaat edenlerden hediye almıştır.

Âbid ve zâhid bir kişi olup ayakları şişinceye kadar namaz kılan Mesrûk çeşitli fetih hareketlerinde de yer almış, Kâdiyiye'de bulunmuş, bu savaşta kolundan yaralanıp çolak kalmış, başından yaralanıp felç geçirmiş ve kambur olmuş. Sırfın Savaşı'nda iki grubun arasına girip Kur'an'dan bazı âyetler okuyarak savaşı önlemeye çalışmıştır. Ziyâd b. Ebîh tarafından Vâsıt yakınlarındaki Silsile'ye zekât âmili olarak gönderilen Mesrûk burada iki yıl görev yaptıktan sonra 62 (682) veya 63 (683) yılında vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, "Edeb", 62; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 76-84; Buhârî, *et-Târîhu's-şagîr*, I, 123; Ebû'l-Hasan el-İclî, *Ma'rifetu's-şikât* (nşr. Abdülalîm Abdülazîm el-Bestevî), Medine 1405/1985, II, 273; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 396-397; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, V, 456; Kelâbâzî, *Ricâlü Şahîhi'l-Buhârî*, II, 430; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 232-234; Bâci, *et-Ta'dil ve't-tecrîh li-men harrece lehü'l-Buhârî fi'l-Câmi'i's-şahîh* (nşr. Ebû Lübâbe Hüseyin), Riyad 1406/1986, II, 447; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVII, 451-454; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 815-816; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, IV, 63-69; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadîs*, I, 102-103; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 109-111; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 291-292; Abdüsettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-huffâz ve'l-muhaddîsin*, Dimaşk-Beyrut 1417/1997, III, 282-308.



BÜNYAMİN ERUL

MEST

Ev içinde ve üzerine başka bir ayakkabı geçirmek suretiyle dışarıda giyilen bir ayakkabı türü.

Halk arasında mes olarak da söylenen mest, Arapça'da "sıvazlama" anlamına gelen mesh kelimesinin Türkçe'deki şeklidir. Osmanlı giyim kuşam tabirleri arasında **çedik** adıyla da anılan bu ayakkabı çeşidine mest denilmesinin sebebi, bir şer'î kolaylık olmak üzere abdest alıp giyildikten sonra abdesti bozan ilk durumdan itibaren bir gün süreyle (seferî halde üç gün) abdest alırken ayakların yıkanmarak sadece bu ayakkabının ıslak elle sıvazlanmasının yeterli sayılmasıdır (bk. MESH). Bundan dolayı mest, fıkıh kaideleleri çerçevesinde aşık kemiklerini örtecek ve ayaktan kolaylıkla çıkmayacak biçimde yapılmaktadır. Tabanı ince köseleden olanlar da bulunmakla beraber mestin en yaygın türü tabanı dahil tamamı sahtiyan, meşin veya nubuk gibi yumuşak deri cinslerinden yapılanlardır; çünkü mestin namaz kılma sırasında kolaylıkla eğilip bükülmesi gerekmektedir. Eski mestler, genellikle sarı sahtiyan ve profilden biçilmiş iki parçanın boydan boya dikilmesiyle elde edilen, dolayısıyla tabanının ortasından dikiş geçen ucu sivri, boğazı dar, koncu geniş ve önu giymede kolaylık sağlamak üzere dil gibi uzunca bırakılmış bir modeldedir. Üzerine giyilen pabuç ise genellikle aynı renk deriden, tabanı kösele, arkası üstüne basılarak veya gerektiğinde kaldırılıp topuğa geçirilerek giyilebilen yemeni tarzında yapılmıştır. Çedik-pabuç denilen bu ayakkabı türü sonraları mest-pabuç ve daha sonra da mest-lastik çiftine dönüşmüştür. Bugün genellikle bir yanından fermuarlı veya nâdiren iki yanından lastikli ve içi müflonlu yahut müflonsuz (çorap mest) yapılan mestlerin yine aynı deriden kesilmiş yumuşak bir tabanı bulunmaktadır. Mestin üzerine deri pabuç yerine "kara lastik" denilen, üstü ayak tarafının yarı hizasından itibaren hilâl şeklinde açık, pres kılıpla imal edilen lastik ayakkabı veya kundura yahut bot giyilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara 1967, s. 69, 173; *Bölgesel Türk Giysileri*, İstanbul 1972, s. 17; Pakalın, I, 339-340; II, 491.



DİA

MESTÜR

(المستور)

İki veya daha fazla güvenilir râvisi bulunduğu halde adâlet bakımından durumu bilinmeyen râvi hakkında kullanılan bir terim.

Sözlükte "örtülü, kapalı, gizli" gibi anlamlara gelen ve setr (seter) kökünden türeyen bir isimdir. Hadis terimi olarak "kendisinden iki veya daha fazla güvenilir râvi rivayette bulunduğu halde hadis rivayetiyle fazla meşgul olmadığı için muhaddislerce tanınmayan veya cerh -ta'dil yönünden hakkında bir hüküm bulunmayan ya da hakkında ne hüküm verileceği bilinmeyen râvi" demektir. Fıkıh alanında da şahitlik ve velâyet gibi kişinin adâlet ve fıkıh vasıflarının hükme tesir ettiği durumlarda bu özellikleri belli olmayanlara mestür denir ve bazı durumlarda diğerlerinden farklı hükümlere tâbi tutulur. Âdil kişilerin (müzekkî) bunların âdil veya fâsık olduğuna dair beyanlarıyla kapalı halleri ortadan kalkar (bk. TEZKİYE). Kişinin müslüman, hür ve bâliğ olup olmadığının bilinmemesi de bunların şart koşulduğu durumlarda akde engel teşkil eder.

Kendisinden iki veya daha fazla güvenilir râvi rivayette bulunduğu için kimliği bilinen ve dış yönüyle âdil görünen, ancak iç yönüyle adâleti meçhul kalanlara "mestürü'l-hâl, mechûlü'l-adâle bâtinen" denir (bk. MEÇHUL). Mestür olduğu söylenen her râvi mechûlü'l-hâldir, ancak her mechûlü'l-hâl mestür değildir. Bununla birlikte İbn Hacer (*Nüzhetü'n-naazar*, s. 46) ve Bahrülulûm el-Leknevî gibi âlimler mechûlü'l-hâl ile mestûru eş anlamlı kabul etmişlerdir. Râvileri yakından görme ve tanıma imkânına sahip olan ilk devir münekkitlerinin yaşadıkları dönem açısından böyle bir ayırım mâkul görünse de onları sadece ricâl kaynaklarındaki bilgilere bakarak değerlendirecek olanlar açısından bu iki kavramı eş anlamlı kabul etmek daha uygun görünmektedir. Ayrıca râvinin iç durumunu (bâtinî adâlet) tesbit çok zor, hatta imkânsızdır. Bâtinî adâletin yansması demek olan zâhirî davranışları esas almak ve sonuç itibarıyla mechûlü'l-hâl ile mestür arasında esasen bir fark bulunmadığını söylemek mümkündür.

Hadis ve fıkıh usulü kaynaklarında mestür râvinin rivayetinin kabul edilip edilmeyeceği konusu, mestürün tanımı